נועם השבת

עלון שבועי לפרשת השבוע, הלכה ומעשה

פרשת ויצא | י"ג בכסלו תשפ"ז | גיליון תי"ב

מן הדרך אל המנוחה: סוד הכנת הלב לקראת שבת קודש

היסוד בתפילת ערבית שתיקן יעקב אבינו / גדר הזריזות בהכנות ערב שבת ובירור דין שלום בית מול הידור המצווה / ענייני קידוש היום וטעם חיבורם לתורה ומעשה

כאשר יוצא יעקב אבינו מבאר שבע ופונה אל חרן, מתאר הכתוב את לינתו במקום המקודש בלשון מיוחדת: "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש" (בראשית כ"ח, י"א). פירשו חז"ל כי יעקב תיקן תפילת ערבית בשעה שפנה היום מן העשייה החיצונית אל השקט הפנימי של הלילה[1]. רגע הדמדומים שבין אור לחושך הוא השער שבו נבחנת יכולתו של האדם להותיר מאחוריו את הטרדות, ולאסוף את כוחות הנפש למפגש מחודש עם השורש הרוחני שלו.

ובאמת יש להתבונן מדוע נסמכה פרשת יציאתו של יעקב מבית אביו אל גילוי מראות הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. שבת קודש אינה הפסקה טכנית של מלאכות החומר בלבד, אלא שיאה של מלאכת הבריאה. כל ימי המעשה נבראו בשביל השבת, וכשם שידי האומן שוקטות לאחר השלמת הכלי כדי להתבונן ביופיו ובשלמותו, כך גם האדם נקרא בשישי לעת ערב להעמיד את טרדות הפרנסה בפתח הבית ולהיכנס אל היכל המנוחה בלב שלם.

"מי שטרח בערב שבת — יאכל בשבת; ולא טורח הידיים בלבד אמרו חכמים, אלא אף ההכנה השקטה של הלב והדעת, שמקדימה לשמוע את קול השבת עוד טרם השקיעה."

(עבודה זרה נ' ע"א · על פי שפת אמת לפרשת ויצא)

א. הלכה למעשה: הדלקת נרות ושלום בית

נחלקו הפוסקים לגבי סדר הקדימה שבין זכות ההדלקה להכנת שאר צורכי השולחן כאשר השעה דחוקה (שו"ע או"ח סי' רס"ג ס"ג). העיקרון היסודי המנחה את ההלכה הוא ש"שלום בית קודם": נר שבת נועד בראש ובראשונה להביא אורה, שמחה ויישוב הדעת לבני הבית, שלא ייכשלו בעץ ובאבן ושיתבוננו איש בפני רעהו במאור פנים.

והנה הזמן הראוי לקבלת שבת הוא כעשרים דקות לפני השקיעה לפי מנהג המקום. מן הראוי לסיים את עריכת השולחן, הנחת הפלטה והכנת המים החמים עוד קודם לצפירת השבת, כדי שרגע הברכה יעבור באווירה של רוממות ולא מתוך חיפזון ודוחק[2]. וכן כתבו האחרונים שראוי להחליף בגדי חול בבגדי שבת קודם ההדלקה, ובזכות הקדמה זו זוכים בני המשפחה לפתוח את קבלת השבת בשירה ובנחת.

פנינה לשולחן שבת · אור זרוע לצדיק

מדוע סמכו חכמים את סדר הדלקת נר חנוכה לדיני נר שבת בפרק "במה מדליקין"? ללמדנו שכל אור שאדם מדליק בביתו אינו נשאר בד' אמותיו — שלום בית ואור הנשמה מאירים גם החוצה אל השכנים ואל הרחוב כולו.

ב. סוגיות בעיון: כוונת הברכה וקידוש היום

במצוות קידוש השבת בדברים קבעה התורה לשון "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ', ח'). הרמב"ם פוסק (הל' שבת פכ"ט ה"א) שמצוות עשה מן התורה לקדש את השבת בדברים בכניסתו וביציאתו, וחכמים סמכו זכירה זו על הכוס כדי שהמצווה תתקיים בהידור ובשמחת סעודה. בעת שמיעת הקידוש על המאזין לכוון לצאת ידי חובה ולזכור את שתי התעודות הגדולות של השבת: זכר למעשה בראשית וזכר ליציאת מצרים.

שלושה כללים מעשיים להידור בקידוש

שטיפת הכוס מבחוץ ומבפנים ומילויה עד שפתה בשיעור רביעית (שו"ע סי' רע"א סי' י').

אמירת "ויכולו" והברכות בקול ברור ונשמע, תוך עיון מתוך הסידור והפסק דיבור עד הטעימה.

טעימת מלוא לוגמיו על ידי המקדש, וחלוקה לשאר המסובים לחיבוב המצווה.

[1] ברכות כ"ו ע"ב; וראה במהר"ל נתיב העבודה פרק ב' בטעם סמיכות הזמנים.

[2] שולחן ערוך אורח חיים סימן רס"ג סעיף ד' ומשנה ברורה ס"ק י"ח.

קצרים לפרשה · מן המעיין

״והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה״ — הסולם הוא לבו של האדם בשבת: רגליו נטועות בעבודת העולם הזה, אך ראשו ומחשבתו דבוקים בקדושה ובמנוחת הנפש.

שאלת השבוע: מדוע פגש יעקב במלאכים ביציאתו לחוץ לארץ? ללמד שמי שנושא עמו מבית אביו יראה טהורה אינו מתנתק משורשו גם בהיותו רחוק מבית המדרש.

ג. סיפור לשולחן שבת: המנגינה שנשארה בלב

מסופר על בעל מלאכה ירא שמיים בעיירה קטנה שהיה נוהג לסגור את סדנתו בכל יום שישי כבר בשעת הצהריים המוקדמת. כששאלו אותו שכניו מדוע אינו ממתין עוד שעה קלה לעבודת אחרון הלקוחות, חייך והשיב: ״אילו הייתי עוצר רק בעת השקיעה, הייתי מגיע אל שולחן השבת כשהפטיש עוד מכה בתוך ראשי. אני זקוק לשעתיים של הליכה שקטה ושל ניגון, כדי שרגליי והלב שלי יגיעו אל השבת יחד״.

ללמדנו שערכה של השבת אינו נמדד רק בשעות שבין הדלקת נרות להבדלה, אלא ביישוב הדעת שמתחיל כבר בבוקרו של יום שישי. כשאדם מפנה בלבו מקום שקט לדברי תורה, לשיחת אמת עם בני המשפחה ולשמירת כבוד היום, הוא זוכה לטעום מנוחה אמיתית שנמשכת על כל ימי השבוע הבא עלינו לטובה.

לשיח משפחתי בסעודת שבת: איזו פעולה קטנה אנו יכולים לאמץ כבר בערב שבת הקרוב כדי להכניס רוגע ושמחה אל הבית לפני השקיעה?

מוקדש לעילוי נשמת ר׳ משה בן ר׳ אברהם ז״ל ולרפואת כל חולי עמו ישראל
מערכת העלון · ת״ד 4180 ירושלים · להקדשות והערות: office@example.org
קו שיעורי תורה והאזנה 24 שעות: 02-500-0000 | להפצה בבתי כנסת: 050-000-0000